

MUHAMMED B. MAHMUD ET-TRABZONÎ EL-MEDENÎ'NİN ARAP DİLİ VE BELAGATI İLE İLGİLİ ESERLERİ

Zahir ASLAN*

Velûd bir müellif olan Muhammed el-Medenî et-Trabzonî Arap dili alanında da birçok eser kaleme almıştır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla müellifin bu alanda telif ettiği eserler edebiyat, gramer, sözlük ve dilbilimi üzerine yoğunlaşmaktadır. Müellifin müstakil olarak telif ettiği eserleri dışında istinsah ettiği önemli eserler de yazma kütüphanelerinde mevcuttur. el-Medenî, istinsah ettiği bu eserlere yazdığı talikler, yaptığı açıklamalar ve eklediği notlarla metnin anlaşılmasına önemli katkı sunmuştur. Sefer Yıldırım doktora tezinde müellifin istinsah ettiği bu eserlere geniş yer vermiştir.¹ Çalışmamızın mahiyeti sebebiyle konuyu uzatmamak adına detaylı bilgi için ilgili teze bakmayı tavsiye ederken müellife nispet edilen eserler bağlamında bir yanlış anlaşılmayı düzeltmek yerinde olacaktır. Yazma eserlerin incelenmesi ve müellifinin tespiti sürecinde bazı durumlarda metni istinsah eden kişi eserin müellifi olarak kaydedilebilmektedir. el-Medenî üzerine yapılan bir çalışmada da² müellifin Arap diline dair yazdığı eserler arasında “*Elfiyyetu İbn-i Mâlik*” adlı eser de sayılmış ve herhangi detay verilmemiştir. Ancak bilindiği gibi bu eser İbn Mâlik et-Tâî'ye (ö. 672/1274) aittir. Eserin sayfa kenarlarında ve satır aralarında eserin içeriğiyle ilgili düzeltmeler, açıklamalar ve önemli kaynaklardan alıntılar yapmış olması el-Medenî'nin bu yazma eser³ üzerindeki katkısını gösterse de ilgili eserin el-Medenî'nin eserleri arasında sayılması doğru değildir. Yine el-Medenî üzerine yapılan bazı çalışmalarda⁴ -muhtemelen içeriğinin büyük oranda eser hüviyetinde olması sebebiyle- müellifin telif ettiği eserleri arasında *Müfredât ve ma'ânî kelimât* adında bir eser zikredilmektedir. Zikredilen yazma nüsha Süleymaniye Ktp., Süleymaniye böl. Nr. 1070'te koleksiyonun 43b-123a varakları arasındadır. 1070 nolu mecmuadaki ilgili bölümün muhtevası garîbu'l-Kur'ân türü kelimeler ile bu konularda eserler kaleme alan âlimler hakkındaki tefsir alanı ağırlıklı bilgilerdir. Ancak 43b'de ve daha önceki sayfada telif eserlerde mutat olduğu üzere besmele ve hamdele ile bir başlangıç mevcut değildir, 123a'da da eserin müellifi, yazım, yeri, tarihi veya tamamlandığına dair bir bilgi ve nota da rastlanmamıştır. Müellifin hayatı hakkında bilgi veren ulaşabildiğimiz biyografi kaynaklarında da müellifin bu eseri telif olarak yazdığına dair bir kayıt olmaması sebebiyle bu yazma nüshanın müstakil bir eser olarak müellife nispet edilmemesi daha doğru gözükmektedir. Mecmuadaki ilgili bölüm müellifin yazmaya hazırlandığı bir esere hazırlık

* Dr. Öğr. Üyesi, Trabzon Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belagati Ana Bilim Dalı, zahiraslan@trabzon.edu.tr

¹ Yazar, Mahmud es-Seyyid ed-Dugaym'ın bu konudaki detaylı çalışmasından alıntılarla müellifin telif ettiği eserler dışında mukabele, istinsah vb. yöntemlerle katkı sunduğu eserler hakkında bilgiler vermektedir. Bk. Sefer Yıldırım, *Mehmed et-Trabzonî'nin Ucâletü'z-zâd fî Şerhi Zuhri'l-me'âd fî mu'arazatı Bânet Su'âd adlı eseri (İnceleme ve tahkik)*, (Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023), 27-30.

² Bk. Uğur Kılıç, *Muhammed el-Medenî'nin Risâle fî Beyâni mâ Vaka'a min 'el-Evhâmi fî Sihâhi'l-Cevheri Adlı Eserinin Edisyon Kritiği*, (Bayburt: Bayburt Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 20.

³ İbn Mâlik et-Tâî, *el-Elfiyye fî'n-Nahv*, Süleymaniye Ktp., Süleymaniye böl. Nr. 1071, vr. 28b-50a.

⁴ Bk. Murat Sula, “Muhammed b. Mahmûd b. Salih b. Hasan et-Trabzûnî el-Medenî ve Ruseyyiletun fî Beyâni'l-Alfâzî'l-Letî Yestevî fîha'l-Mufred ve'l-Musenâ ve'l-Cem'u ve'l-Muzekker ve'l-Muennes İsimli Risalesi”, *DEÜİFD*, 32 (2010): 87; Kılıç, *Muhammed el-Medenî'nin Risâle fî Beyâni mâ Vaka'a min 'el-Evhâmi fî Sihâhi'l-Cevheri Adlı Eserinin Edisyon Kritiği*, 20; Mehmet Ali Aysan, *Mehmed et-Trabzonî'nin er-Risâle fî Fenni Usûli'l-Hadîs: Hâşiye Alâ Nüzheti'n-Nazar Fî Tavdîhi Nuhbeti'l-Fiker adlı eseri ve hadis usûlüne katkısı*, (Bayburt: Bayburt Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 20.

mahiyetinde büyük kısmı alıntı olan aldığı notlar/fişlemeler veya muhtevası itibariyle faydalı bilgiler derlemesi şeklinde değerlendirilebilir.⁵

Eserleri

Müellifin Arap diline dair tespit edebildiğimiz ve birçoğu üzerine akademik çalışma yapılmış olan yazma eserlerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Risâle fi beyâni mâ vaka‘a mine‘l-evhâmi fi şihâhi‘l-Cevheri

Eserin tedarik ettiğimiz nüshası Süleymaniye Ktp., Süleymaniye böl. Nr. 1041’de müellife ait olan koleksiyonun 84b-98a varakları arasındadır. Eser adı katalogda *Risâle fi beyâni mâ vaka‘a mine‘l-evhâmi fi şihâhi‘l-Cevheri* şeklinde kayıtlıdır. Zahriyyede ise *Risâle fi beyâni mâ vaka‘a mine‘l-evhâmi fi şihâhi‘l-Cevheri me‘a‘l-müsellesât ve Risaleteyn* şeklinde verilmiştir. Tek nüshasına ulaştığımız eserde telif tarihi ve yeri hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Ferağ kaydına göre müellif nüshasıdır. Eser Arap dili ilmine dair olup dili Arapçadır. Müellif bu risalede Fîruzâbâdî’nin (öl. 817/1415) *el-Kâmûsü‘l-muhit* adlı eserinde Cevherî’ye nispet edilen hataları ele almıştır. Uğur Kılıç eseri tahkik ederek yüksek lisans tezi olarak sunmuştur.⁶

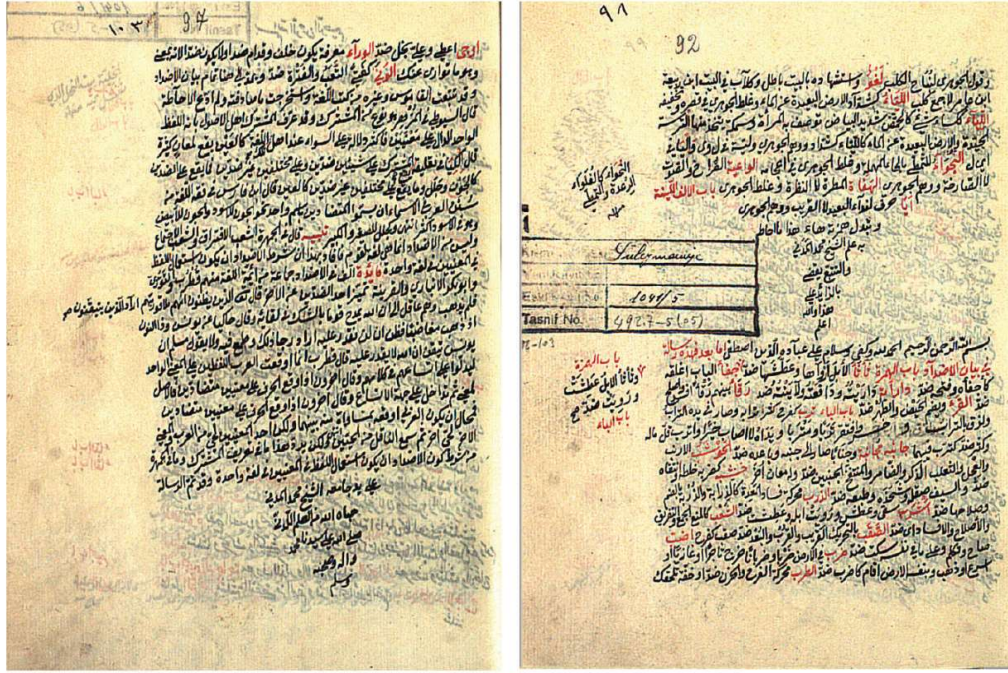
Resim 1: Süleymaniye Kütüphanesi, Süleymaniye Koleksiyonu, no. 1041’de bulunan *Risâle fi beyâni mâ vaka‘a mine‘l-evhâmi fi şihâhi‘l-Cevheri* adlı eserin ilk iki sayfası

⁵ Nitekim Yazma Eserler Kurumu, Yazma Eserler Veritabanında 1070 nolu mecmua “Mecmû‘atü‘l-Fevâ‘id” adıyla kataloglanmıştır. Yazma nüsha hakkında verilen özet bilgede ilgili bölümün (43b-123a) muhtevası ise şu şekilde ifade edilmiştir: “...44b ve 108b sayfaları arasında Suyûtî’nin *el-İkân fi Ulûmi‘l-Kur‘ân* adlı eserinin Garîbü‘l-Kur‘ân, Fezâ‘ilü‘l-Kur‘ân, Havâssu‘l-Kur‘ân ve Mersûmu‘l-Hatt ve Mersûmu‘l-Hatt ve Âdâbu Kitâbetihî bölümleri, 109a sayfasında Suyûtî’nin *Târîhu‘l-Hulefâ* ve Ali el-Kâfî’nin *Şerhu Kasideti Banet Su‘ad* adlı eserlerinden alıntı, 109b ve 111a sayfaları arasında Nüreddin el-Halebî’nin *es-Siretü‘l-Halebiyye* adlı eserinden Peygamberimiz’in doğumundan vefatına kadar hayatının kısaca anlatıldığı bir bölüm, 111b ve 122a sayfaları arasında Suyûtî’nin *Cem‘u‘l-Cevâmi‘*, *Târîhu‘l-Hulefâ*, Kastallânî’nin *el-Mevâhibü‘l-Ledünniyye*, İbn Hacer el-Askalânî’nin *el-İsâbe fi Temyizi‘l-Sahâbe* adlı eserlerinden Peygamberimiz’in vefatından sonra Benî Sa‘îde Sakifesi’nde gerçekleşen olaylardan ve bazı yerlerinde dört büyük halifenin faziletinden bahsedildiği bölümlerden alıntılar, 122b ve 123a sayfalarında sadece müennesi olan ve hem müzekkeri hem müennesi olan kelimelerin kısa bir listesi, (hangi eserden alıntılanmış olduğu tespit edilemedi, ayrıca bunu Medenî Mehmed Efendi’nin de yazmış olması muhtemeldir). Mecmua içerisinde ayrı ve tam iki risâle yer almasına rağmen mecmua’yı bir araya getiren müellifin dikkate aldığı bütünlüğü bozulmaması için mecmua bir bütün olarak kataloglanması, içerisinde yer alan risâlelerin ve alıntı yapılan eser ve müellif adı bilgilerinin özet kısmında verilmesi tercih edilmiştir. Nüshada ağırlıklı olarak fıkıh, siyer ve tefsir eserlerinden alıntı yapılmıştır.” Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, “Yazma Eserler Veritabanı”, (Erişim: 30 Eylül 2023)

⁶ Muhammed el-Medenî, *Risâle fi beyâni mâ vaka‘a mine‘l-evhâmi şihâhi‘l-Cevheri*, Süleymaniye Ktp., Süleymaniye böl. Nr. 1041, vr. 84b-98a; Hayrüddin Ziriklî, *el-A‘lâm kâmûsü terâcüm li-eşheri‘l-ricâl ve‘n-nisâ‘ mine‘l-Arab ve‘l-İmstâ‘ribin ve‘l-musteşrikîn* (Beirut: Dârul-İlmi li‘l-Melâ‘iyin, 2002), 7189; Uğur Kılıç, *Muhammed el-Medenî’nin Risâle fi Beyâni mâ Vaka‘a min‘el-Evhâmi fi Şihâhi‘l-Cevheri Adlı Eserinin Edisyon Kitiği*. Bayburt Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.

2. Risâle fî beyâni'l-ezdâd

Eserin tek nüshası Süleymaniye Ktp., Süleymaniye böl. Nr. 1041'de müellife ait olan koleksiyonun 98a-103a varakları arasındadır. Eser adı katalogda *Risâle fî beyâni'l-ezdâd* şeklinde kayıtlıdır. Tek nüshası bulunan eserde telif tarihi ve yeri hakkında bilgi bulunmamaktadır. Eser Arap dili ilmine dair olup dili Arapçadır. Müellif bu risalede Fîruzâbâdî'nin (öl. 817/1415) *el-Kâmüsü'l-muhit* adlı eserinde tespit ettiği "zıt" kelimeleri ve anlamlarını açıklamıştır. Ali Benli eseri tahkik ederek makale olarak yayınlamıştır.⁷

Resim 2: Süleymaniye Kütüphanesi, Süleymaniye Koleksiyonu, no. 1041'de bulunan *Risâle fî beyâni'l-ezdâd* adlı yazma eserin ilk ve son sayfası

3. Risâle fî'l-müsellesât

Eserin tedarik edebildiğimiz nüshası Süleymaniye Ktp., Süleymaniye böl. Nr. 1041'de müellife ait olan koleksiyonun 103b-108b varakları arasındadır. Eser adı katalogda *Risâle fî'l-müsellesât* şeklinde kayıtlıdır. Tek nüshası bulunan eserde telif tarihi ve yeri hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Ferağ kaydına göre müellif nüshasıdır. Eser Arap dili ilmine dair olup dili Arapçadır. Müellif bu risalede müsellesât'ın⁸ "müselles-i evvel, müselles-i evsat, müselles-i âhîr" olmak üzere üçe ayrıldığını ifade etikten sonra tespit ettiği müselles kelimeleri alfabetik olarak kısa kısa açıklamalarla tahlil etmektedir. Yazma eserin kenarında düzeltme ve açıklama notları mevcuttur.⁹

4. Risâle fî müsellesâti'l-'ayn mine'l-ismi ve'l-fi'l

Eserin tedarik edebildiğimiz nüshası Süleymaniye Ktp., Süleymaniye böl. Nr. 1041'de müellife ait olan koleksiyonun 108b-111a varakları arasındadır. Eser adı metin içinde *Risâle fî müsellesâti'l-'ayn*

⁷ Muhammed el-Medenî, *Risâle fî beyâni'l-ezdâd*, Süleymaniye Ktp., Süleymaniye böl. Nr. 1041, vr. 98a-103a; Ziriklî, *el-A'lâm*, 7/89; Ali Benli, "Muhammed el-Medenî et-Trabzûnî ve Risâle fî Beyâni'l-Ezdâd'ı", *EskiYeni*/31 (Aralık 2015), 147-172.
⁸ Müselles, hareketleri farklı, aynı kök harflerini taşıyan üçlü kelime grupları için kullanılan bir dilbilim kavramıdır. Müselles kavramı karşılığında tahrif kelimesi de kullanılmaktadır. Genellikle aynı sarf kökünden gelmesine rağmen, kalıpları aynı olmayan müselles kelimeler de bulunmaktadır. Bk. Yakup Civelek, "Arap Dilbiliminde 'Müselles' Kavramı", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (2001), 476-477.
⁹ Ziriklî, *el-A'lâm*, 7/89; İsmail Paşa el-Bağdâdî, *Hediyetu'l-ârifin esmâ'u'l-muellifin ve âsâru'l-musannifin* (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1951, 1955), 2/345.

mine'l-isim ve'l-fi'l şeklinde geçmektedir. Tek nüshası bulunan eserde telif tarihi ve yeri hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Eser Arap dili ilmine dair olup dili Arapçadır. Müellif bu risalede bazı isim ve fillerden örnekler vererek ayne'l-fiil'i (ikinci harf) müselles olan kelimeleri alfabetik olarak kısa kısa açıklamalarla tahlil etmektedir. Yazma eserin kenarında düzeltme ve açıklama notları mevcuttur.¹⁰

5. *Ruseyyiletun fî müsellesâti'l-lâm*

Eserin tedarik edebildiğimiz nüshası Süleymaniye Ktp., Süleymaniye böl. Nr. 1041'de müellife ait olan koleksiyonun 111a-111b varakları arasındadır. Eser adı metin içinde *Ruseyyiletun fî müsellesâti'l-lâm* şeklinde geçmektedir. Tek nüshası bulunan eserde telif tarihi ve yeri hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Eser Arap dili ilmine dair olup dili Arapçadır. Müellif bu risalede lâme'l-fiil'i (son harf) müselles olan kelimeleri alfabetik olarak kısa açıklamalarla tahlil etmektedir. Yazma eserin kenarında düzeltme ve açıklama notları mevcuttur.¹¹

Nihal Değer yukarıda saydığımız bu üç risaleyi tahkik ederek yüksek lisans tezi olarak sunmuştur. Yazar üç risaleyi “Musellesât fî'l-luga” başlığı altında her bir risaleyi kitabın bir bölümü sayarak tek bir eser gibi değerlendirerek çalışmıştır.¹²

6. *Ruseyyiletun fîmâ yete'addâ ve lâ yete'addâ*

Eserin tedarik edebildiğimiz nüshası Süleymaniye Ktp., Süleymaniye böl. Nr. 1041'de müellife ait olan koleksiyonun 111b-113a varakları arasındadır. Eser adı metin içinde *Ruseyyiletun fîmâ yete'addâ ve lâ yete'addâ* şeklinde geçmektedir. Bağdâdî ve Bursalı Mehmed Tahir Efendi¹³ eserin adını “*Risâletun fîmâ yete'addâ ve mâ lâ yete'addâ/رِسَالَةٌ فِيمَا يَتَعَدَّى وَمَا لَا يَتَعَدَّى*” şeklinde nakletmektedir. Eserde telif tarihi ve yeri hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Eser Arap dili ilmine dair olup dili Arapçadır. Müellif bu risalede müte'addî (geçişli) ve lâzım (geçişsiz) fiillerden örnekler eşliğinde tahliller yapmaktadır. Son harfe göre alfabetik olarak sıralanan fillerin kökeni, masdar hali ve tekil-çoğul ile hareketleri hakkında bilgi vermektedir. Yazma eserin kenarında düzeltme ve açıklama notları mevcuttur.¹⁴ Mustafa Kamil Ahmet ve Zafer Hayrullah Cemil eseri tahkik ederek makale olarak yayınlamıştır.¹⁵

7. *Ruseyyiletun fî beyâni'l-elfâzi'l-letî yestevî fîhe'l-müfred ve'l-müsennâ ve'l-cem' ve'l-müzekker ve'l-müennes*

Eserin tedarik edebildiğimiz nüshası Süleymaniye Ktp., Süleymaniye böl. Nr. 1041'de müellife ait olan koleksiyonun 113a-113b varakları arasındadır. Eser adı metin içinde *Hâzihi Ruseyyiletun fî beyâni'l-elfâzi'l-letî yestevî fîhe'l-müfred ve'l-müsennâ ve'l-cem' ve'l-müzekker ve'l-müennes* şeklinde geçmektedir. Eserde telif tarihi ve yeri hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Eser Arap dili ilmine dair olup dili Arapçadır. Murat Sula eseri tahkik ederek makale olarak yayınlamıştır.¹⁶

8. *Risâletun fî beyâni mâ yuzekkeru ve yüennesu ve mâ yetbe'uhu mine'l-fevâidi'l-mühimme*

Eserin tespit edebildiğimiz tek nüshası Süleymaniye Ktp., Süleymaniye böl. Nr. 1068'de koleksiyonun 227b-234a varakları arasındadır. Eser adı yazma eserler veri tabanında “*Risâletün fî Beyâni*

¹⁰ Süleymaniye Ktp., Süleymaniye, Nr. 1041, 108b-111a; Ziriklî, *el-A'lâm*, 7/89; Bağdâdî, *Hedyyetu'l-Ârifin*, 2/345.

¹¹ Süleymaniye Ktp., Süleymaniye, Nr. 1041, 111a-111b; Ziriklî, *el-A'lâm*, 7/89; Bağdâdî, *Hedyyetu'l-Ârifin*, 2/345.

¹² Bk. Nihal Değer, *Muhammed Medeni'nin Müsellesat Risalesi'nin Tahkiki*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020).

¹³ Bk. Bağdâdî, *Hedyyetu'l-ârifin*, 2/345; Bursalı, Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, (İstanbul: Meral Yayınevi, t.y.), 1/156.

¹⁴ Süleymaniye Ktp., Süleymaniye, Nr. 1041, 111b-113a.

¹⁵ Bk. Mustafa Kâmil Ahmet ve Zafer Hayrullah Cemil, “Ruseyyiletun fîmâ yete'addâ ve lâ yete'addâ li'l-Trabzûni”, *Mecelletu Câmi'eti'l-Anbâr li'l-luğât ve'l-Âdâb*, 26 (2018), 25-53.

¹⁶ Süleymaniye Ktp., Süleymaniye, Nr. 1041, 113a-113b; Murat Sula, “Muhammed b. Mahmûd b. Salih b. Hasan et-Trabzûni el-Medenî ve Ruseyyiletun fî Beyâni'l-Alfâzi'l-Letî Yestevî fîha'l-Mufred ve'l-Müsennâ ve'l-Cem'u ve'l-Muzekker ve'l-Muennes İsimli Risalesi”, *DEÜİFD*, 32 (2010): 77-110.

mâ yüzekkeru vemâ yüennes/وما يؤنث وما يذكر” şeklindedir ancak metin içinde “*Risâletun fi beyâni mâ yuzekkeru ve yüennesu ve mâ yetbe ‘uhu mine ‘l-fevâidi ‘l-mühimme*” şeklinde geçmektedir. Bu sebeple başlığı eserin içinde geçtiği şekilde vermek daha doğru gözükmektedir. Ferağ kaydına göre müellif eserini 1182/1769 yılı Rebîulevvel ayı son Perşembe günü ikindiden sonra tamamlamıştır. Müellif bu risalede ilk önce müennes ismin alametlerini anlatmaktadır. Devamında ayet-i kerimeden istişhadler, başta sözlük kitapları olmak üzere temel kaynaklar ve Arap dili âlimlerinden referanslarla örnekler eşliğinde konuyu detaylandırmaktadır. Eserin sonunda alfabetik olarak sadece müennes ile hem müennes hem de müzekker olan bazı kelimeleri kısa açıklamalarla zikretmektedir. Müzekker-müennes’e dair birçok hususa değinen müellifin bu risalesi, Rağad Cihad Abd tarafından tahkik edilerek makale olarak yayınlanmıştır.¹⁷

9. *Ruseyyiletun fi beyâni ğalatâti ‘l-‘avâmm ‘alâ vechi ‘l-‘icâz*

Eserin tespit edebildiğimiz tek nüshası Süleymaniye Ktp., Süleymaniye böl. Nr. 1068’de koleksiyonun 234b-246a varakları arasındadır. Eser adı metin içinde *Ruseyyiletun fi beyâni ğalatâti ‘l-‘avâmm ‘alâ vechi ‘l-‘icâz* şeklinde geçmektedir. Eserde telif tarihi ve yeri hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Müellif bu risalede eserini vezir bir şekilde kaleme aldığını ifade ettikten sonra hatalı kelime kullanımları hakkında başta fıkıhçılar olmak üzere önemli âlimlerin görüşlerini kaynak ismi vererek zikretmektedir. Ardından alfabetik bir şekilde halkın Arap diline dair hatalı kullandığı kelimeleri doğru ve yanlış kullanımına değindiği kısa açıklamalarla sıralamaktadır.¹⁸

10 *Ucâletü ‘z-zâd fi şerhî Zuhri ‘l-meâd fi muârazati Bânet suâd / Şerhu Kasîdeti Bânet su‘âd*

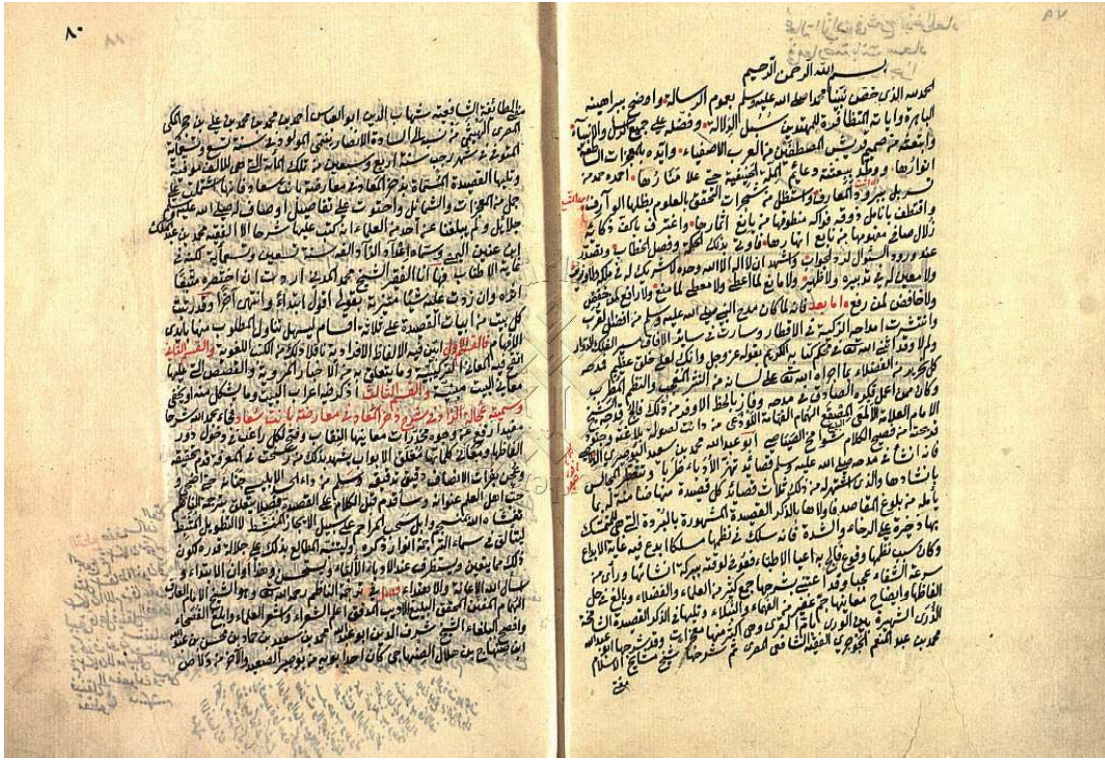
İmam Bûsîrî’ye ait *Zuhru ‘l-me‘âd fi mu‘ârazati Bânet Su‘âd* adlı kasîdenin İbn Da‘seyn Abdülmelik el-Yemenî (ö. 1006/1598) tarafından *İ‘dâdu ‘z-zâd bi Şerh-i Zuhri ‘l-me‘âd fi mu‘ârazati Bânet Su‘âd* adıyla yapılan şerhinin muhtasarıdır. Trabzonî eserini yazma gerekçesi olarak İbn Da‘seyn’in şerhinin çok uzun olmasını göstermiştir. Girişte Bûsîrî’nin hayatı ve methiye türü kasidelerin birçok âlim tarafından çalışmaya konu edilmesinin öneminden bahseden müellif, devamında İbn Da‘seyn’in metodunu takip ederek kasideyi el-luğa, el-ma‘nâ, fasl, el-i‘râb başlıkları altında tahlil etmiştir. Trabzonî kendi görüşlerini metin içerisinde “أقول” lafzıyla, metin dışında minhuvat kayıtlarıyla belirtmiştir. Türkiye Kütüphanelerinde iki yazma nüshasına¹⁹ rastladığımız eser Sefer Yıldırım tarafından tahkik edilerek doktora tezi olarak sunulmuştur.²⁰

¹⁷ Süleymaniye Ktp., Süleymaniye, Nr. 1068, 227b-234a; Bk. Rağad Cihad Abd, “Risâletun fi beyâni mâ-yuzekkeru ve mâ yüennesu li Muhammed b. Mahmud et-Trabzûnî”, *Mecellelu Surra men Ra‘a li‘d-dirâsâti ‘l-İnsâniyye*, 17/66 (2021), 279-324.

¹⁸ Süleymaniye Ktp., Süleymaniye, Nr. 1068, 234b-246a.

¹⁹ Süleymaniye Ktp., Süleymaniye, Nr. 1050, 79b-256a; Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Koleksiyonu, no. 2786.

²⁰ Sefer Yıldırım, *Mehmed et-Trabzonî’nin Ucâletü ‘z-zâd fi Şerh-i Zuhri ‘l-me‘âd fi mu‘ârazati Bânet Su‘âd adlı eseri (İnceleme ve tahkik)*.

Resim 3: Süleymaniye Kütüphanesi, Süleymaniye Koleksiyonu, no. 1050'de bulunan Ucâletü'l-z-zâd fî şerhî Zuhri'l-meâd fî muârazati Bânet suâd adlı eserin ilk iki sayfası

11. Risâletun fî beyâni evzânî'l-esmâ

Eserin tespit edebildiğimiz tek nüshası Süleymaniye Ktp., Fatih böl. Nr. 5333-10'daki mecmuada 144a-145a varakları arasındadır. Eser adı katalogda *Risâle fî Beyâni Evzânî'l-Esmâ* şeklinde kayıtlıdır. Eserin adı yazma eserin kapağında *Risâletun li'l-Medenî fî Evzânî'l-Esmâ* şeklindedir. Tek nüshasına rastladığımız eserin telif tarihi ve yeri hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Eser Arap dili ilmine dair olup dili Arapçadır. Müellif bu risalede isimlerin tekil çoğul hallerinden bahsetmektedir. Sadece bir varığı mevcut olan yazma eserin devamı eksiktir.²¹

Kaynakça

- Aysan, Mehmet Ali. *Mehmed et-Trabzonî'nin er-Risâle fî Fenni Usûli'l-Hadis: Hâşiye Alâ Nühzeti'n-Nazar Fî Tavdîhi Nuhbeti'l-Fiker adlı eseri ve hadis usûlüne katkısı*. Bayburt: Bayburt Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Bağdâdî, İsmail Paşa. *Hediyetü'l-ârifin esmaü'l-müellifin ve âsârü'l-musannifin*. Tsh. Kilisli Rifat Bilge - İbnülemin Mahmûd Kemâl İnal. 2 Cilt. Ankara: MEB Yayınları, 1951.
- Benli, Ali. "Muhammed el-Medenî et-Trabzûnî ve Risâle fî Beyâni'l-Ezdâd'ı". *Eskiye/31* (Aralık 2015), 147-172.
- Bursalı, Mehmed Tahir. *Osmanlı Müellifleri*. Haz. Fikri Yavuz & İsmail Özen. Meral Yayınevi, t.y.
- Cihad Abd, Rağad. "Risâletun fî beyâni mâ-yuzekkeru ve mâ yu'ennesu li Muhammed b. Mahmud et-Trabzûnî". *Mecelletu Surra men Ra'a li'd-dirâsâti'l-İnsâniyye* 17/66 (2021), 279-324.

²¹ Süleymaniye Ktp., Fatih, Nr. 5333-10, 144a-145a.

- Civelek, Yakup. “Arap Dilbiliminde ‘Müselles’ Kavramı”. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2 (2001), 475-490.
- Değer, Nihal. *Muhammed Medenî'nin Müsellesat Risalesi'nin Tahkiki*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2000.
- Kâmil Ahmet, Mustafa & Cemil, Zafer Hayrullah. “Ruseyyiletun fimâ yete‘addâ ve lâ yete‘addâ li’t-Trabzûnî”. *Mecelletu Câmi‘eti’l-Anbâr li’l-luğât ve’l-Âdâb*. 26 (2018), 25-53.
- Kılıç, Uğur. *Muhammed el-Medenî'nin Risâle fi Beyâni mâ Vaka‘a min‘el-Evhâmi fi Sihâhi‘l-Cevheri Adlı Eserinin Edisyon Kritiği*. Bayburt: Bayburt Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Sula, Murat. “Muhammed b. Mahmûd b. Salih b. Hasan et-Trabzûnî el-Medenî ve Ruseyyiletun fi Beyâni‘l-Alfâzi‘l-Letî Yestevî fiha‘l-Mufred ve‘l-Musennâ ve‘l-Cem‘u ve‘l-Muzekker ve‘l-Muennes İsimli Risalesi”. *DEÜİFD*, 32 (2010), 77-110.
- Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. “Yazma Eserler Veritabanı”. Erişim 30 Eylül 2023. <https://portal.yek.gov.tr/works/detail/145116>
- Yıldırım, Sefer. *Mehmed et-Trabzonî'nin Ucâletü‘z-zâd fi Şerhi Zuhri‘l-me‘âd fi mu‘ârazati Bânet Su‘âd adlı eseri (İnceleme ve tahkik)*. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023.
- Zirikli, Hayrüddîn. *el-A‘lâm kâmûsu terâcim li-eşheri‘r-ricâl ve‘n-nisâ‘mine‘l-‘Arab ve‘l-musta‘ribîn ve‘l-musteşrikîn*. 8 Cilt. Beyrut: Dârul-‘İlm li‘l-Melâyîn, 15. Basım, 2002.

